

Nr 21.

Av herr **Bagge m. fl.**, om *åvägabringande av viss relation mellan jordbrukets produktpriser och priserna å övriga produkter.*

I den aktiva jordbrukspolitik, som statsmakterna sedan några år slagit in på, har enligt uttalande av 1934 års riksdag syftemålet varit att med utgångspunkt från då rådande spannmålspriser åstadkomma den relation mellan olika jordbruksprodukters priser, som var rådande vid tiden för jordbrukskrisens inbrott. De nya uttalanden, som riksdagen i fjol gjorde i samband med då fattade vittgående beslut angående den statliga jordbruks-hjälpen, kunna icke i princip sägas ha frångått 1934 års prisprogram, ehuru vissa modifikationer gjordes i den inbördes relationen mellan olika jordbruksprodukters priser, främst då i avsikt att förhindra fortsatt överproduktion av brödsädespannmål.

Den prisutveckling, som under år 1935 inträtt i anslutning till den av fjolårets riksdag utformade jordbruksregleringen, måste i stort sett betecknas som gynnsam för jordbrukarna. På skilda områden av jordbruksnäringen har ernåtts en viss stabilitet, och Sveriges jordbrukare veta säkerligen att med tacksamhet erkänna den betydande hjälp, som riksdagen med en eljest ovanlig enighet lämnat dem. Särskilt den för mjölkprodukter vidmakthållna och för slakterimarknaden ernådda prisförbättringen har varit ägnad att verksamt upphjälpa jordbrukarnas läge, medan prissättningen å brödspannmål delvis varit mindre förmånlig. Vi skola i detta sammanhang lämna därhän, om de av riksdagen lämnade direktiven till alla delar följts eller om jordbruksnämnden och Kungl. Maj:t vid handhavandet av den — vi erkänna det gärna — komplicerade och svårhanterliga regleringen tillämpat dessa direktiv på avsett eller ändamålsenligaste sätt. Det torde under riksdagens gång bli tillfälle att närmare få diskutera dessa tillämpningsfrågor liksom de åtgärder, som kunna vara ägnade att framdeles skapa ett för jordbruket skäligt och samtidigt för konsumenterna rimligt, någorlunda stabilt prisläge för olika produkter.

Den prisförbättring å kött och fläsk, som genom slaktregleringen kommit till stånd, har — främst därför att den kommit relativt snabbt och människor så hastigt glömt de priser, som de fingo erlägga före prisfallet under jordbrukskrisen — givit upphov till en diskussion, i vilken man kunnat utläsa en undran, huruvida icke därmed producenterna oskäligt gynnats till förfång för konsumenterna. Utan att brista i förståelse för de temporära svårigheter, som en relativt hastig prisstegring i många fall medför för vissa konsumentgrupper, vilja vi endast konstatera, att prisförbättringen på kött och fläsk långtifrån varit tillräcklig att utjämna den försämring av jordbruksprodukternas allmänna prisläge, som jordbrukarna fått vidkännas alltsedan 1929.

Tab. I. Sammanställning av indices

Å r	Spann- mål	Vegeta- biliska produk- ter	Slakt- kor II	Svin 75—100 kg.	Slakt- djur	Mejeri- produk- ter	Anima- liska produk- ter	Jord- bruks- produk- ter	Jord- bruks- för- nöden- heter
	1 a	2 a	3 a	4 a	5 a	6 a	7 a	8 a	9 a
1925—29....	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1930.....	73	74	91	86	90	75	78	77	85
1931.....	77	78	72	54	69	70	69	72	79
1932.....	72	72	58	54	58	60	59	63	79
1933.....	71	70	51	52	53	64	61	64	76
1934.....	77	78	72	50	67	75	73	74	80
1935 jan. ..	78	80	76	67	75	75	75	76	84
febr. ..	79	80	76	63	73	76	75	76	85
mars ..	78	80	76	64	74	76	75	76	85
april ..	79	80	80	66	77	76	76	77	85
maj ..	80	82	83	72	82	76	76	78	85
juni ..	81	84	80	83	82	75	76	78	85
juli....	82	89	94	77	89	74	78	81	85
aug. ..	69	72	100	75	93	75	79	77	85
sept. ..	71	72	98	80	93	76	80	77	85
okt. ..	74	75	100	86	95	78	82	80	87
1909—13....	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1925—29....	137	138	138	151	142	148	147	144	151
1934.....	105	107	99	76	95	111	107	107	121
1935 okt. ..	101	103	138	130	135	116	121	115	132

a) Enligt lantbrukssällskapets indexserier

b) » kommerskollegii »

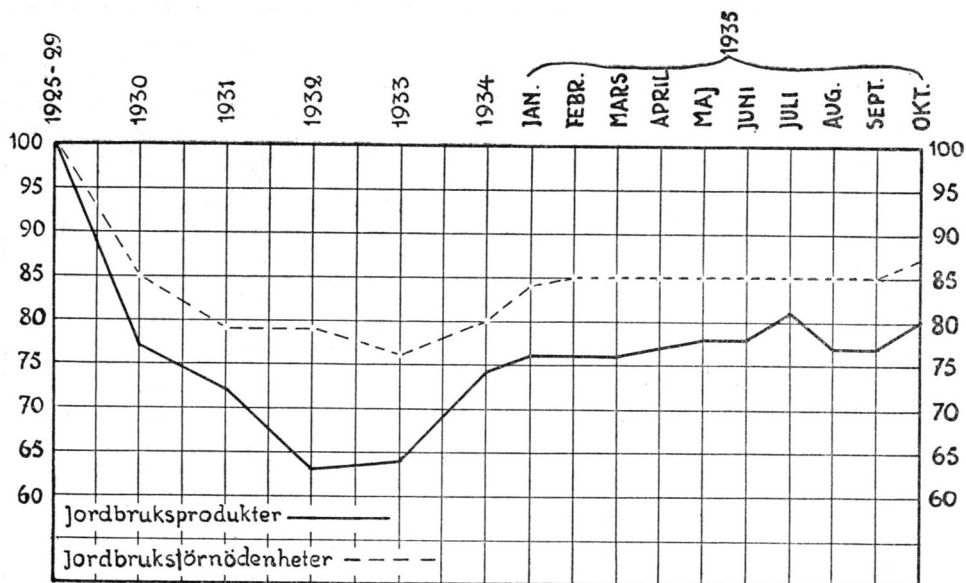
c) » socialstyrelsens »

1) Alla årssiffror hänföra sig till juli.

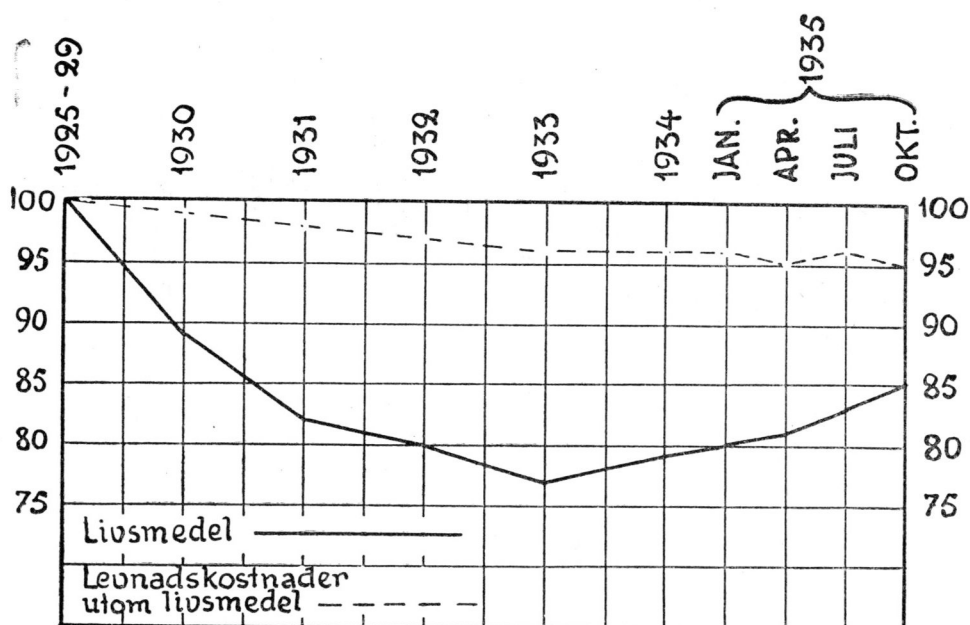
över vissa ekonomiska data.

Kommers- kollegii grosshan- delspris index	Livs- medel 0.37 juli ¹	Övriga levnads- kostn. 0.63 juli ¹	Levnads- kostnader juli ¹	Lönein- komst pr år för industri- arbetare	Löneinkomst för manliga arbetare i jordbruket	Jord- brukspro- dukternas köpkraft gentemot förnöden- heter	Jord- brukspro- dukternas köpkraft gentemot manlig arbets- kraft	Reallön pr år för industri- arbetare
10 b	11 c	12 c	13 c	14 c	15 c	16 a	17 a	18 c
100	100	100	100	100	100	100	100	100
82	89	99	95	105	98	91	79	109
74	82	98	92	101	96	91	75	108
73	80	97	91	95	92	80	68	105
72	77	96	89	95	90	84	71	107
77	79	96	90	100	92	93	80	111
77	80	96	90	—	—	90	—	—
77	—	—	—	—	—	89	—	—
77	—	—	—	—	—	89	—	—
77	81	95	90	—	—	91	—	—
77	—	—	—	—	—	92	—	—
78	—	—	—	—	—	92	—	—
78	83	96	91	—	—	95	—	—
77	—	—	—	—	—	91	—	—
77	—	—	—	—	—	91	—	—
79	85	95	91	—	—	92	—	—
					Arbetslön i jordbruket a			
(1913) 100	(1914) 100	100	100	(1914) 100	{ (1909-13) 100	{ (1909-13) 100	100	(1914) 98
149	155	182	172	222	187	95	77	130
114	129	172	156	221	168	88	64	144
117	131	172	157	—	169	87	68	—

Tab. II. Relationen mellan priserna å jordbruksprodukter och jordbruksförnödenheter.

Tab. III. Relationen mellan livsmedelsindex och index å andra levnadskostnader och livsmedel.

Trots den i så många hänseenden gynnsamma utvecklingen kvarstår som faktum, att jordbruket ännu ej hunnit återvinna det läge, det innehade före den senaste krisen. Vid utbyte av sina produkter mot jordbruksförnödenheter äro lantmännen fortfarande sämre ställda än de voro före 1929; ännu sämre blir denna relation, om man till jämförelse tar åren närmast före världskriget. Förestående tabell är ägnad att i olika hänseenden prisstatistiskt belysa jordbrukets och andra näringars inbördes förhållande under de senaste decennierna, liksom den hittillsvarande effekten för jordbruksmarknadens priser av fjolårets regleringsbeslut, varvid till förklaring skall nämnas att alla årssiffror hänföra sig till juli månad.

Av tabellen bekräftas tydligt, att jordbruket trots den inträdda prisförbättringen ej lyckats återvinna den relation till övriga priser, som bestod under perioden 1925—1929. De senaste månadernas stegring i jordbruksprodukternas priser har motsvarats av en stegring å jordbruksförnödenheterna; jordbrukets köpkraft gentemot förnödenheter var, om relationen för femårsperioden 1925—1929 sattes lika med 100, 93 år 1934 och 92 i oktober 1935. Fullföljer man jämförelsen till perioden 1909—1913 och sätter man köpkraftsrelationen därunder till 100, äro samma siffror 88 resp. 87. Varken medelpriset på vegetabiliska eller medelpriset på animaliska produkter ha, mätta i indexsiffror med 1925—1929 som basperiod, ännu nått upp till prisnivån å jordbruksförnödenheter eller lönenivån inom jordbruket. Ännu mindre motsvara jordbrukets nuvarande priser löneinkomsterna för industriarbetare. Att det icke är livsmedlen, som åstadkommit att levnadskostnaderna ännu ligga på en så relativt hög nivå, framgår av att livsmedelsindex, baserad på nämnda femårsperiod 1925—1929, år 1934 var 79 mot 96 för övriga levnadskostnader; i oktober 1935 var relationen 85 mot 95. Tar man 1914 års siffror till utgångspunkt, var livsmedelsindex 1934 129 mot 172 för övriga levnadskostnader; i oktober 1935 hade jordbrukets prisförbättring ej åstadkommit större förskjutning än att samma siffror voro 131 resp. 172. Jämföras härmed industriarbetarlönerna, ha dessa från 1914 till 1934 stegrats till 221; 1935 års siffror ha ännu ej offentliggjorts, men känt är, att någon lönesänkning under fjolåret ej inträffat. Ännu tydligare blir den för jordbruket relativt synnerligen ogynnsamma utvecklingen, om man sammanför industriarbetarlönernas stegring fr. o. m. 1914 med jordbrukets produktpriser på basis av medelpriset under förkrigstidens sista femårsperiod; mot 221 som index för lönestegringen ställes häremot en index för jordbruksprodukterna av 107 för 1934 och 115 i oktober 1935.

Givet är, att dylika indexserier ej ens generellt kunna klarlägga alla de förändringar av olika slag, som i högre eller mindre grad betingat jordbruksnäringens villkor under de senaste årtiondena. Sålunda bör hänsyn tagas till de sista årens särskilt goda skördar, som i en viss utsträckning hjälpt upp det eljest oförmånliga läget. Vidare har rationaliseringen vid jordbruket lett till en minskning av den lejda arbetskraften och därmed något minskat jordbrukets produktionskostnader. Å andra sidan är det lika påtagligt, att andra moment finnas, ägnade att fördyra jordbrukets drift och försvaga jordbrukar-

nas levnadsvillkor. Hit hör således den allmänna stegringen av skatterna, som särskilt gått ut över jordbruksfastighet. Vidare har rationaliseringen ej blott nödvändiggjort ökad kapitalanskaffning för att möjliggöra en del kostsamma inköp av maskinell utrustning eller arbetsbesparande redskap utan även lett till att jordbrukarna på grund av övergången från naturahushållning blivit för sin livsföring alltmer beroende av priserna såväl å sina saluprodukter som å mångfalden av förnödenheter. En mängd jordbrukare ha dessutom till följd av näringens långvariga svårigheter tvingats till skuldsättning med därav uppkommen stor amorterings- och räntebörda. Vad ovan återgivna indexserier beträffar, torde det dessutom kunna diskuteras, huruvida icke dessa i ett hänseende äro för gynnsamma; nötköttet ingår däri med $55/71$ i slakteriprodukter, en andelssiffra som förefaller väl hög såsom ett genomsnittstal för hela landet och därför till följd av stegringen å nötkött för starkt markerat den allmänna prisstegringen å animalier. Slutligen kan det ej vara riktigt att bygga jordbrukshjälpen på förekomsten under senare år av några exceptionellt goda skördar; intet garanterar att dylika alltid kunna bärgas, och försiktigheten måste bjuda att lägga mera normala skörderesultat till grundval för beräkningen. De av Sv. Allm. Lantbrukssällskap nyligen publicerade driftsresultaten för år 1934/35 å ett stort antal, inom olika storleksgrupper representativa jordbruk ådagalägga på ett klart och otvetydigt sätt den förbättrade räntabilitetens stora beroende av årsgrödans goda kvantitet och kvalitet; vid »medelmåttig» skörd hade räntabilitetsläget varit allt annat än tillfredsställande.

Även om indexsiffrorna sålunda icke kunna i allo eller exakt fastställa den faktiska relationen mellan jordbrukets och andra samhällsgruppers inkomster, äro de tillräckligt tydliga i ett hänseende. De uppvisa nämligen på ovedersägligaste sätt, att jordbruksnäringen trots den allsidiga statliga jordbrukshjälpen fortfarande befinner sig i ett ej oväsentligt sämre läge än den befann sig i före 1929.

Både 1934 och 1935 har från vårt håll förfäktats, att den aktiva jordbrukspolitiken i stället för att stabilisera 1934 års medelpris måste ta sikte på att söka återställa den prisrelation i förhållande till andra varuslag, som jordbruket ägde under femårsperioden 1925—1929. Vi vidhålla fortfarande denna uppfattning. Vi kunna icke anse, att det föreligger någon bärkraftig motivering att binda jordbrukets prisnivå genomsnittligt sett vid 1934 års relativt låga produktpriser. Tvärtom finna vi alla skäl tala för att jordbrukarna återföras till den i och för sig knappt tillmätta standard, i vilken de levde under 1920-talets sista år före krisens inbrott.

En sådan höjning måste påkallas icke blott med hänsyn till önskvärdheten av en inkomstutjämning mellan stad och landsbygd; den måste på lång sikt även vara till båtnad för industri och handel på grund av den ökning av jordbrukarnas köpkraft, som därmed skulle inträda.

Givetvis kan en sådan prisstegring ej vinnas utan att andra inkomstgrupper därav beröras. När jordbrukets priser från 1925—1929 sjunkit till 80 i oktober 1935 samtidigt som jordbrukets förnödenheter stå i 87 och t. ex.

industriarbetarnas realinkomster noteras över 110, kan en sådan omjustering i längden ej utebli, försåvitt icke en social omkastning i samhället skall ske. Ett sådant program som en återgång till prisrelationen från perioden 1925—1929 utformas här icke av missunnsamhet mot de sociala framsteg, som industriarbetarklassen lyckats tillkämpa sig. Programmets realiserande behöver ej heller nämnvärt rubba denna samhällsgrupps eller andra grupper standard. Den nödiga omjusteringen av jordbrukets priser påverkar icke så starkt levnadskostnadsindex som man ofta synes vilja föreställa sig. *Livsmedelskostnaderna ingå i socialstyrelsens levnadskostnadsindex med ej stort mer än en tredjedel*, och dessutom har erfarenheten från bl. a. spannmålshjälpen visat, att höjda priser åt jordbrukarna genom en rationellare organisation av mellanhandeln särskilt i stabiliserade prislägen alls icke behöva medföra någon motsvarande stegring å de för konsumenterna gällande minuthandelspriserna. En regleringspolitik, som med utgångspunkt från 1925—1929 års medelpris förmår lyfta upp jordbrukets produktpriser i paritet med kostnaderna för jordbruksförnödenheterna och därmed undanröjer de 6 å 8 enheternas nivåskillnad, torde sålunda endast i mycket förminskad skala komma att återspegla sig i levnadskostnadsindex. Den lilla ökning av levnadskostnaderna, som — i händelse icke andra prisrörelser skulle utjämna denna — kan bli följden av denna ytterligare prisförbättring för jordbrukarna, måste ändock övriga samhällsgrupper bära, om de vilja taga konsekvenserna av den ofta betygade solidariteten med landsbygdens befolkning och om de icke i verkligheten vilja driva det dit-hän, att det stegrade välståndet skall förbehållas blott de i industrien och stadsnäringar sysselsatta, till dels på jordbrukarnas bekostnad.

Det finnes särskilda skäl att just nu ånyo uppställa som mål för vår jordbrukspolitik en återgång till prisrelationen 1925—1929.

Ett starkt skäl är hänsynen till de i jordbruket anställdas villkor. Av den ovan återgivna tabellen belyses i siffror det välbekanta förhållandet, att stegringen i lantarbetarnas löneinkomster ej alls förmått hålla jämna steg med industriarbetarnas, detta vare sig man tar tiden före världskriget eller man tar femårsperioden 1925—1929 till grundval för jämförelsen. Officiell statistik angående förändringarna i jordbruksarbetarnas realinkomster såsom jämförelse med industriarbetarnas motsvarande förändringar finnes oss veterligen icke, men de kortfattade antydningar i detta avseende, som finnas tryckta i bilaga 17 av den nyss framlagda s. k. Nothinutredningen, ådagalägga att även jordbruksarbetarnas realinkomster ligga genomsnittligt icke ringa under industriarbetarnas. Lantarbetarnas ställning utgör utan tvivel en av våra för närvarande mest beaktansvärda samhällsfrågor. Att höja denna socialgrupp till en bättre levnadsstandard måste vara ett allas intresse, och särskilt jordbrukarna måste önska att deras anställda kunna bjudas sådana villkor, som ge dem en välförtjänt, god utkomst och därmed äro ägnade att minska lockelsen till städerna samt förebygga tillströmningen till industrien. Det finnes blott en kungsväg till en förbättring av lantarbetarnas utkomstvillkor, nämligen en förbättring av jordbrukets allmänna prisläge.

Särskilt trängande måste en dylik prisförbättring bli, därest statsmakterna nu besluta att införa en arbetstidsreglering för jordbruket. För att denna icke skall leda till inskränkning av den i jordbruket sysselsatta arbetskraften måste statsmakterna ha klart för sig, att en höjning av jordbruksprisen är nödvändig för att kompensera den ökning i arbetskostnaderna, som måste bli en följd av arbetstidsförkortningen. Såframt jordbrukarna icke tillvinna sig en förmånligare prisrelation, kan således varken någon verksam förbättring i lantarbetarnas levnadsvillkor genomföras eller en arbetstidsreglering utan risk för betydande arbetslöshet inom jordbruksyrket komma till stånd.

Ett annat skäl är, att tillräcklig erfarenhet av de statliga åtgärderna nu föreligger för att klart påvisa, att det ligger inom statsmakternas möjligheter att medelst importrestriktiva anordningar och beredande av erforderlig förmånsställning åt den inhemska jordbruksproduktionen åstadkomma en sådan prishöjning som här påyrkats. Under rådande goda konjunktur inom andra näringsgrenar, då övergången för konsumenternas breda lager skulle bli minst kännbar, vore rätta tidpunkten inne att i angiven omfattning lyfta upp jordbruksprodukternas prisnivå. Till det sätt, på vilket detta bör ske, torde det bli tillfälle att under riksdagens gång få återkomma. Här vilja vi åtnöja oss med att uppställa en allmän prisförbättring av ovan antydd omfattning som målet för jordbrukspolitiken och påyrka, att riksdagen antingen i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t eller i samband med behandlingen av olika regleringsåtgärder ville göra detta uttalande till sitt.

Med hänvisning till det ovan anförda få vi sålunda hemställa,

att riksdagen ville besluta att antingen i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t eller i de direktiv, som kunna uppställas vid behandlingen av stödåtgärder till förmån för jordbruksnäringen, uttala att som mål för jordbruksregleringen uppställas ett återförande av jordbrukets produktpriser till den relation med priserna å övriga produkter, som var rådan under femårsperioden 1925—1929.

Stockholm den 15 januari 1936.

Gösta Bagge.

Fritiof Gustafson.

Johan Nilsson
i Kristianstad.

J. B. Johansson.

M. Svensson.

Th. Borell.

Gustaf Velander.

Axel Nylander.